

A photograph of two men at a conference holding a white banner with the hashtag #TheyTalkWeDie. The man on the left is wearing a purple and white striped shirt and a lanyard. The man on the right is wearing a dark hoodie with 'N.Y.C.' on it and a lanyard. In the background, there are blue curtains and other people, including a woman with glasses on the left and a woman with dreadlocks in the foreground. A large white text overlay is centered over the image.

#TheyTalkWeDie

Ongelmien ja haittojen
hallinnasta hoivaan ja
huolenpitoon

Väitän, että...

- Vallitseva huumausainepolitiikka on epäonnistunut tuottamaan huumeongelmista kärsiville positiivista paikkaa yhteiskunnassa
- Tästä on seurannut valtava hoiva- ja empatiavaje varsinkin kaikkein vakavimmista ongelmista kärsivien keskuudessa, jonka seuraukset ovat osittain kohtalokkaat

© Charles Mackay/HRI

Esityksen taustaa

- Väitöskirjatutkimus suomalaisen haittojen vähentämisen politiikan ja työn arjesta. Kaikkiaan 1 ½ vuoden etnografinen kenttätyö ruiskujen ja neulojen vaihtoa ja muuta huumeiden pistämiseen liittyvää terveys- ja sosiaalineuvontatyötä tekevässä terveysneuvontapisteessä vuosien 2004-2007 välisenä aikana
- Post doc –tutkimusta päihdehoidon ”avohoitoistumisesta”, päihde- ja mielenterveyshoidossa esiintyvistä yksilön vastuusta ja järjestöjen roolista palvelujen tuottajina (yhdessä Anna Alangon ja Anna Lepon kanssa)
- Työkokemus palvelujen kehittämistä (mm. asunto ensin –yksiköt; korvaushoito)

A WAR ON PEOPLE

DRUG USER POLITICS AND
A NEW ETHICS OF COMMUNITY

JARRETT ZIGON

Jarret Zigon (2019):

- Sota huumeita vastaan on itse asiassa sota ihmisiä vastaan
- Tuottanut konkreettisten kuolemien lisäksi “sosiaalisia kuolemia”
- Huumeita käyttävä ihminen nähdään yhdeksi käyttämänsä aineen kanssa, jonka seurauksena hän on täysin vailla “normaalin” ihmisen ominaisuuksia
- “less than human”, “evil addict”, “de-humanization”

Veke, 25v.

- ”Enemmähä mä oon apina ku ihmine”

Keskeisiä käsitteitä

- Hoiva:
 - Ihminen otetaan sellaisena kuin hän on, ja toiminta on sensitiivinen ihmisen tarpeille. Toiminnassa on keskeistä vuorovaikutus autettavan ja auttajan välillä, pitkäkestoisuus, joustavuus ja mukana kulkeminen
- Koti/yhteisö
 - Paikka/paikat, joissa on mahdollisuus olla oma itsensä ja toteuttaa itseään
- Itsestä huolehtiminen
 - toimenpiteet, jotka keskittyvät tarjoamaan huumeita käyttäville ihmisille tietoa ja välineitä pitää huolta itsestään ja terveydestään; vuorovaikutus ja toiminta, jossa keskeistä hyvinvointi ja huolenpito

Miksi huumeongelmista kärsivä tarvitsee hoivaa?

- Fyysiset sairaudet ja korkea kuolleisuus
- Mielensterveysongelmat
- Neurologiset ongelmat
- Arjen hallinnan ongelmat
- Ongelmakäyttöä varjostava väkivallan uhka ja stereotyyppiset roolit
- Ongelmat usein ylisukupolvisia; ”en oo koskaan nähny normaalia elämää”

Havaintoja palvelujärjestelmän arjesta

- Moni huumeongelmasta kärsivä ei saa tarvitsemaansa apua ja tukea nykyisestä järjestelmästä
- Epäluottamus viranomaisiin ja ammattiauttajiin monin paikoin syvää
- Mielivallan kokemuksia
- Huumeidenkäyttöön liittyvä stigma istuu syvässä ja vaikuttaa ihmisten arjessa esimerkiksi jatkuvana kontrollin alaisena olemisena

Korvaushoidossa

- Ja sit esimerkiks jossain korvaushoidossa hoitajat saattaa sanoo näin että jos mä kritisoin jotain menettelyä siellä, ni ”ei täällä oo pakko käydä” (...) Minuutin myöhästyminen ei lääkkeitä. (...) mehän vaan ollaan niinku jotain karjaa

- **VÄKIVALTAISEN/AGGRESSIIVISEN KÄYTÖN ON EHDOTTOMASTI KIELLETTY JA JOHTAA HOIDON PÄÄTTYMISEEN VÄLITTÖMÄSTI!!**

- Asiakkaan puhelinnumeron on oltava ajantasainen, puhelimeen on vastattava ja asiakkaan on oltava tavoitettavissa viikon jokaisena päivänä! Jos asiakas ei vastaa puhelimeen / ei tule näyttämään lääkkeitään / kotilääkkeiden määrä ei täsmää / viedään asia päihdeklinikan työryhmän käsiteltäväksi.

- Sulatustilanteessa takit ja kassit eivät saa olla asiakkaan käden ulottuvilla. Sulatustilanteessa ollaan kädet näkyvillä, katsekontaktissa sairaanhoitajaan. Kännyköiden, tietokoneiden ym. älylaitteiden käyttö sekä lehtien lukeminen sulatustilanteessa kielletty. Kasvoja ei saa kätkeä esim. huivin taakse. Muita sulatuksessa olevia henkilöitä ei saa häiritä sulatuksen aikana. Keskinäinen keskustelu on kielletty.
Sulatustilanteen tulee olla levollinen ja hiljainen hetki.

- **Jos asiakkaalla on neljä (4) perättäistä lääkkeetöntä päivää, hänet katsotaan vieroittautuneeksi korvaavasta lääkkeestä ja hoito päättyy.**

- ”Pöytään tulee reilu 50-vuotias mies, esittäydyn ja kerron tutkivani tätä hoitoa ja mies sanoo: ”Ei tämä ole hoitoa, tämä on karjanhoitoa, täältä saa vaan mukin käteen, ei muuta.” – – Pöytään tulee vähän vanhempi nainen. Nainen syö aamupalaa. Kerron naiselle olevani tutkija ja tutkivani hoitoa täällä ja hän sanoo: ”Tämä ei ole mitään hoitoa, tämä on ylläpitoa. Ei täältä mitään saa. Ei lääkäriaikoja, ei keskusteluaikoja. Itse pitää kaikki vaatia ja sekin pitää vaatia, jos vaikka haluaa lääkäriin tai keskustella jonkun kanssa – – ”

EOA:n ratkaisu, v. 2017: TURVATARKASTUKSEN SUORITTAMISTAPA HUUMAUSAINOIDEN ETSINTÄÄN KOULUTETULLA KOIRALLA

- TW
- Kantelija pyysi tutkimaan Jokelan vankilan menettelyn lainmukaisuutta suoritettaessa turvatarkastusta huumausainoiden etsintään koulutetulla koiralla. Kantelijan mukaan päihdetestauksen yhteydessä negatiivisen puhalluskokeen ja virtsatestin ottamisen jälkeen hänet istutettiin alasti jakkaralle keskelle huonetta. Tämän jälkeen vartija tuli huumausainoiden etsintään koulutetun koiran kanssa huoneeseen, käveli kantelijan taakse ja osoitti koiralle kantelijan alastonta takapuolta, jota koira haisteli. Kantelija kertoi kokeneensa tilanteen nöyryyttäväksi ja ihmisarvoaan loukkaavaksi.

EOA jatkuu

- Saadun selvityksen perusteella katson, että vartija C ja koiraohjaaja/vartija A ovat molemmat vastuussa kantelijalle koiralla tehdyn turvatarkastuksen suorittamistavasta. Heidän tullessa suorittamaan kantelijalle turvatarkastusta kantelija oli jo valmiiksi alasti tarkastushuoneessa. Heidän olisi kuitenkin pitänyt ymmärtää, että turvatarkastuksen suorittaminen koira käyttäen alastomalle ihmiselle on nöyryyttävää ja ihmisarvoa loukkaavaa ja että kantelijan olisi tullut antaa pukea vaatteet päälleen ennen turvatarkastuksen suorittamista.

Yksinäisyyden ja tyhjyyden kokemukset

- Mä oon aina ollu tällanen (näyttää "hullun" ilmeen). Ja sit se rupee ahdistaan et mä oon 45 vee et emmä voi niinku... mä oon huomannu et viimeaikoina et mul on huono itsetunto et mä oon narkomaani. Must ei oo kiva kuljeskella tuolla kaduilla ja hei olen Johanna, olen narkomaani et olen kiva ja luotettava ja kannattaa tutustua minuun."

Vaihtoehtoina hoiva, huolenpito ja yhteisö

- Case Vinkki
 - Vuosina 2003-2007 tehty osallistuva havainnointi huumeita pistäville suunnatussa terveys- ja sosiaalineuvontapisteessä
 - Haittojen vähentämisen politiikan arkipäivä virallisten tavoitteiden takana
 - ”Mitä täällä oikeastaan tapahtuu?”
 - Työntekijöiden ja asiakkaiden välinen suhde, ja heidän terveysneuvontatyölle antamat merkitykset

Vinkki ”kotina”

Ote tutkimuspäiväkirjasta, helmikuu 2006

- Kaikista syrjäytyneimmille piste on melkein kuin koti, jossa syödään ja nukutaan. Metaforisella tasolla taas piste on koti, johon he voivat tulla sellaisena kuin ovat, ilman pelkoa työntekijöiden interventioista ja kauhistelevista katseista. Antropologi Vieda Skultansin mukaan, koti on paikka, jossa asiat voidaan ottaa annettuina, ja piste on monelle asiakkaalle sellainen paikka: siellä ei tarvita selitellä itseään. Toisaalta monet asiakkaat haluavat kertoa tarinaansa työntekijöille ja muille asiakkaille, ja luulen tällä olevan tekemistä sen kanssa, että pisteessä he voivat kertoa juuri sellaisen tarinan kuin itse haluavat

- Voisivatko muutkin palvelut olla ”kuin koteja”?
- Mitä se voisi tarkoittaa käytännössä?

- Mahdollisuus uuteen identiteettiin
- Vaihtoehtoiset mahdollisuudet yhteiskunnassa mukana olemiseen
- Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevat institutionaaliset ratkaisut

Mahdollisuus uuteen identiteettiin

- Tää (terveysneuvonta) tuo esille yksilölliset erot stereotypian takana ja heissä (huumeita käyttävissä ihmisissä) olevan kapasiteetin (...)
Aluksihan tässä oli kaikenlaista pelkoa ja sitten huomasi, että näidenhän kanssa voi työskennellä pääasiassa ihan normaalisti. Ja me ku oltiin varauduttu toiminnan alussa vaikka mihin vaaratilanteisiin (...)
(naurahtaa) (Vinkin sosiaaliohjaaja)

- Jos esimerkiksi menee sossuun ni siel on just semmonen et katotaan niinku tälleen näin että voiks tohon nyt ees kattoo et käyks se päälle vai mitä se tekee. Ku papereis lukee et on päihdeongelma (...) Vinkis on aina joku joka on valmis kuunteleen. Suurin piirtein kaikki työntekijät tuntee mut nimeltä (...) (Vinkin asiakas)

Vaihtoehtoinen mahdollisuus yhteiskunnassa mukana olemiseen

- ”Joku on ymmärtänyt sen, että otetaan käyttäjätkin mukaan suunnittelemaan heidän elämää. Se on kyllä aikamoinen viisasten kivi ollut. Onhan se ihan selvää, jos ihmistä pyydetään mukaan, niin herranjumala kuinka hyvältä se tuntuu ihmisestä.” (Vinkin asiakas)

Ammattilaisen uusi identiteetti

- Me tehdään täällä jotain ihan uutta. Kun mä työskentelen täällä, en mä ees ajattele, että okei sä oot huumeidenkäyttäjä, et mun pitää toimia sun kaa nyt jotenkin eri tavalla kuin muiden ihmisten kanssa (Vinkki, psykiatrinen sairaanhoitaja)

Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevat institutionaaliset ratkaisut

- ”Tääl me ei voida paeta asiakkaita mihinkään lasikuutioihin.”
- Tää on mulle vähän niin kun kahvila. Mä voin vaan istuu täällä ja katella ihmisii.”

Mitä hoivaan ja huolenpitoon perustuva huumausainepolitiikka voisi olla?

- Lähtökohtana huumeongelmista kärsivien ihmisten olemassa olevien potentiaalien käyttöön ottaminen, ihmis- ja perusoikeuksien kunnioittaminen ja ihmisistä huolehtiminen
- Poliittikkaa toteuttavat toimenpiteet toteutetaan siten, että ne vähentävät käyttöön/addiktioon liittyvää stigmaa ja mahdollista kärsimystä
- Käyttäjille annetaan mahdollisuudet huolehtia terveydestään ja hyvinvoinnistaan, vaikka he käyttävät, ja heitä tuetaan tässä

Hoivaan ja huolenpitoon perustuva huumausainepolitiikka...

- Konkreettisia toimia:
- Korvamerkitty raha hankkeille / paikoille, joissa on keskeistä huumeita käyttävien ihmisten osallisuus ja hyvinvointi (vrt. huumehoitoon tehty satsaus 2000-luvun alussa; pitkäaikaisasunnottomuuden vastaiset ohjelmat)
- Tällaista työtä tekevien tahojen vakituinen edustus huumausainepoliittisessa koordinaatioryhmässä yhdessä käyttäjien edustajien kanssa
- Käytännön tasolla koulutetaan/palkataan huumausainepolitiikan kentälle uusia toimijoita, jotka tekevät arkista tuki- ja neuvontatyötä käyttävien ihmisten kanssa (vrt. asunto ensin –politiikan asumisneuvojat)
- Vallitsevien interventiodien ja niiden työntekijöiden lisäkoulutus sekä interventioita koskevan ohjeistuksen päivittäminen ja yhdenmukaistaminen hoivan ja huolenpidon näkökulmasta

”Rakkautta kantavat käytännöt”

(Astrid Skatsved & Kirsten Costain-Schou 2008)

- Samalla tavalla kuin negatiivinen vuorovaikutus ympäristön kanssa voi johtaa yksilön leimautumiseen, niin positiivisilla vuorovaikutustilanteilla voi olla yksilöä yhteiskunnan piiriin takaisin tuova vaikutus
- **Päällisin puolin yhdentekevillä ja arkisilla tilanteilla voi olla erittäin suuri merkitys**
- **Vuorovaikutustilanteen ei tarvitse aina olla välttämättä edes miellyttävä, pahinta on välinpitämättömyys**

- "Ainaki se mikä mulle jäi vähän kutittaa siinä hoitohommassa oli just se, ku kysy, ett no, että mulla ei oo nyt elämässä mitään, et oisko tarjota jotain siihe tilalle, ni kukaa ei osannu sanoo yhtään mitään".